

УДК 821.161.2(477.43-21)«19»Тищук)
DOI: 10.32626/2309-7086.2024-21.88-96

Валерій Щегельський

ORCID 0000-0001-7188-2862,

*кандидат філологічних наук, старший викладач
кафедри історії української літератури та компаративістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

САТИРИЧНЕ ЗОБРАЖЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ ДІЙСНОСТІ У ТВОРАХ МИКОЛИ ТИЩУКА

У статті розкрито проблемно-тематичні особливості байкарської спадщини українського письменника другої половини ХХ ст. Миколи Тищука. Головну увагу зосереджено на змістових аспектах творів, своєрідності застосованого в них алегоризму. Дослідження проведено у контексті української і зарубіжної літератури ХХ ст.

Ключові слова: Микола Тищук, письменник, байка, алегорія, зміст, форма, образ, тоталітаризм.

Постановка проблеми. Літературно-мистецький процес другої половини ХХ ст. в Україні був неоднозначним і надзвичайно строкатим. Деякі його аспекти досі залишаються мало висвітленими або й зовсім непоміченими. Не здобулися поки що на належну увагу науковців сатира і гумор тієї пори. Досі перебувають «у затінку» постаті окремих сатириків та гумористів «другого ряду». Серед них — оригінальний байкар М. Тищук. Його творам властиві змістовний алегоризм, тонке уміння вести з читачем приховану розмову про наболіле, про живо-трепетні проблеми часу. Відчитування глибинного змісту створених письменником образів складає для дослідника певні труднощі. Щоб зазирнути у нього, ми, зокрема, розглядали тексти крізь призму авторського світогляду. Проясненню останнього сприяло вивчення донедавна невідомих фактів життєвого шляху байкаря, ув'язнення митця, переслідування його з боку влади.

Актуальність дослідження визначається змістовою вагомістю творів М. Тищука, котра зримо проявляється при уважному дослідженні їх поези-ки, зокрема, прийомів алегоризації, образотворчих функцій, на перший погляд, малозначимих художніх деталей. Загального плану спроби потрактування життєвого шляху і доробку байкаря зробили Анатолій Косматенко, Іван Сварник, Петро Красюк, Василь Горбатюк та ін. Однак їх праці не розкривають широ-кого змістового спектру творів письменника, мають фрагментарний характер.

Мета дослідження. Виявлення і потрактування найсуттєвіших формо-змістових особливостей байок М. Тищука.

Об'єктом дослідження є тексти байок М. Тищука, що увійшли до його книг, виданих за радянського часу.

Предметом дослідження є відкриті і приховані, зокрема приховані від цензури, шари змісту творів М. Тищука.

Виклад основного матеріалу. Зміни у суспільній атмосфері 60-80-х років давали підстави сподіватися на вивільнення з коридору обмежень українських са-тири і гумору. Як зазначав Іван Зуб, «поширення в творчості сатириків старшого й

молодшого покоління набувають такі художні форми, як віршована гумореска, сатиричний вірш і фейлетон, співомовка» [3, с.362]. Важливі позиції також займає байка. Після Леоніда Глібова утверджувачем цієї форми в українській літературі став Микита Годованець. «Столиця ж байки на Україні – Кам'янець», писав Сергій Воскресенко, оскільки автор «Заячої математики» кілька десятиліть мешкав у Кам'янці-Подільському. Природно, що він мав талановитих літературних учнів. Одним із них був М. Тишук. Їх зблизила подібність долі. Обидва були репресованими. Обидва були поетами-байкарями. Зі свідчень кандидата філологічних наук І. Прокоф'єва, який у 70-х роках спілкувався з М. Тишуком, відомо, що М. Тишук багато знань, зокрема про українські визвольні змагання 1917-20-х років, про життя тогочасного Кам'янця отримав саме від М. Годованця. М. Годованець служив у Міністерстві народного господарства Директорії, працював завідувачем канцелярського відділу. «Осторонь Микити Годованця не могла залишитися жодна з яскравих подій національно-культурного життя України, у тому числі – відкриття Кам'янець-Подільського державного українського університету восени 1918 р.» – пише Ю. Телячий [8, с.16]. Духовне піднесення, що його переживала в той час Україна, зокрема мешканці Кам'янця-Подільського, знайшло вираження у творчості українських письменників, яких доля занесла тоді до міста над Смотричем. Вони однодушно висловлювали патріотичні настрої. Ставши студентом університету, М. Годованець жив в атмосфері духовного відродження, про створення і поширення якої дбав ректор І. Огієнко. Ця атмосфера проявилася у змісті творів і в перегуках між творами М. Годованця, написаними з нагоди відкриття університету, та творами І. Огієнка.

В І. Огієнка:

І я, мов до Сонця, – все рвуся до Бога,
І прагну тепло Його пити, –
І сяє мені всежиттєва дорога:
Своїй Україні служити! [6, с.28].
В М. Годованця:
Народу рідньому – усе!
На жертвник святого діла
Нехай з нас кожен принесе
Огонь душі і силу тіла [1, с.41].

У пізніші часи лише найближчим людям М. Годованець довірив свої спогади про університет, його першого ректора І. Огієнка, зміст його діяльності. Серед найближчих був М. Тишук. Його творчість – то тяж праця задля реалізації національної ідеї.

Народився М. Тишук 24 березня 1924 року в селі Йосипівка, що на Старокостянтинівщині. Ще школярем розпочав літературну творчість. Зазнав репресій і з боку німецьких, і з боку радянських окупантів. Був на примусових роботах у Німеччині. У рядах радянської армії 1945 року воював проти гітлерівців, служив у радянському Чорноморському флоті, мав військові нагороди. За інкриміновану йому націоналістичну діяльність був ув'язнений, відбував покарання у виправно-трудових таборах. Ці сторінки життя байкаря ґрунтовно дослідив хмельницький письменник і літературознавець В. Горбатюк [2, с.178-182].

З 1964 року М. Тишук жив у Кам'янці-Подільському. Працював інженером з наукової організації праці на заводі залізобетонних конструкцій. 1 січня 1985 року письменник помер. У радянський час було видруковано збірки його байок – «Цап з каблучкою» (1977), «Страви і приправи» (1982), «Пес і мікрофон» (1987), «Підкована жаба» (1991).

Існують різні види байок. Якщо спиратися на класифікацію Г.Е. Лессінга, то в доробку М. Тищука можна виділити байки розважальні, повчально-веселі та серйозні. Переважають останні. Письменник найчастіше зосереджував увагу на гострих соціальних та моральних проблемах. У прихованій формі вів мову про гнилість підвалин суспільного ладу, ідеологічну брехню, несправедливість, безгосподарність, аморальні явища. Найглибший шар утаємниченого змісту творів складають розмисли над злочинною сутністю політичного режиму, дій влади.

У світовій літературі сталінський і постсталінський тоталітаризм набув різноаспектних, одновимірних і багатовимірних образних втілень («Чудовий новий світ» Олдоса Хакслі, «Котлован» Андрія Платонова, «Ми» Євгенія Замятіна, «1984» і «Ферма для тварин» Джорджа Орвелла, «У колі першого», «Архіпелаг ГУЛАГ» Александра Солженіцина, ціла низка інших творів зарубіжних авторів). Подібні їм за змістом образні моделі створили українські письменники: «чорний трибунал» у новелі Миколи Хвильового «Я (Романтика)» і його ж «санаторійна зона», володіння Жовтого князя в повісті Василя Барки «Жовтий князь», тоталітарний світ у романі Івана Багряного «Сад Гетсиманський», у романі Володимира Винниченка «Слово за тобою, Сталіне!», у повісті Анатолія Дімарова «Самосуд» та ін.

У М. Тищука «найпередовіша країна» постає, зокрема, в образі сплюндрованого заповідника: «У заповіднику ще гірше, як було: Де витоптано вщент, а де – все заросло» [11, с.15]. І тут варто зауважити, що характерною особливістю Тищуківної поетики є вміле приховування натяків на державні негаразди, вади суспільного устрою під малозначимою, на перший погляд, фразою. Для прикладу, в байці «Ведмідь у заповіднику» таким текстовим компонентом є слова: «У заповіднику ще гірше, як було...». Бо образ заповідника можна сприймати і як образ російської імперії до жовтневого перевороту. Такі нюанси підтексту не завжди помічались цезурою, але уважними реципієнтами вони прочитувалися.

У цілій низці Тищуківних творів йдеться про кричущі негаразди в країні, котра начебто будувала комунізм. Панівна ідеологія викривляла внутрішній світ особистості, уніфікувала його, відторгуючи від духовних цінностей, замінювала їх обіцянками ефемерного «щасливого майбутнього». Про суспільні звихи, несправедливі порядки алегорично повідується у байках «Намул», «Сидорова коза», «Цап на грядці», «Лис і чайові», «У строю», «Бобер і Кабани», «Ведмідь, Лев та Дятлик». Особливо виразністю наділена байка «Інспектор». У ній розкриваються приховані «особливості» функціонування «базису і надбудови» в радянській імперії.

Інспектувати ліс занадився Кабан.
Його авторитет незаперечний
Допомагав «витягувати» план.
А Вуйко, наш господар гречний,
На Кабанову честь давав завжди обід.
Чого там не було!.. Та уточнити слід:
Якби давав те все із власного барлогу,
То сам би околів, їй-богу!
Але для нас не в цьому дивина:
Невже Ведмідь обводив Кабана?
Та так, що він, Кабан, ніколи не спитався,
Відкіль такий кошіль
Бездонний у Ведмеда взявся?..
Нарешті! Суд іде! Бурмило під конвоєм!
Хто ж свідчить?
Той, хто помагав «тягнути план»... [10, с.89].

Як алегорична картина політики репресій сприймається байка «Юрась на клумбі». Тут йдеться про «діяча», котрий «спересердя кинувся до грядки. – Спустошив геть, «навів порядки». – Зоставсь лише будяк» [10, с.83]. Мовиться начебто про справи городні, а маються на увазі «кадрові чистки» сталінських і пізніших часів.

Радянська дійсність 30-40-х років, страхітливий розмах репресій, вчинюваних владою зокрема проти українського селянства («Привів дід Сидір щойно із села, І біля лип я й близько не була...»), загнаного в колгоспи, приреченого на напівголодне і голодне існування зримо проглядає у байці «Сидорова коза». Йдеться тут також про злочинні дії керівників різного рангу, котрі свої корисливі вчинки прикривали несправедливим судом, окупаціями:

Завкомунгоспом зливсь не без причини:
Комісія була – і він по вуха влип.
Підсунув «липу» в звіт: «Посаджено сто лип».
Все місто обійшли – нема і половини [11, с.12-13].

Ще реальнішим так зване «соціалістичне будівництво» у місті і в селі постає у байці «Бобер». Чи не про міських і сільських владців та підпорядкованих їм бідаків – роботяг-виробничників та колгоспних селян її рядки:

Бобер не відкладав ні дня,
За справи взявся, в діброві порядкує,
Збитошників соромить і ганя.
Якось бреде ліском, аж чує:
На галяві шурхоче комашня.
Приглянувся: еге! – засапаний Мурах
До купки приволік травину.
Ти крадеш, друже? Просто жаж!
Доведете діброву до загину...
Ану, зажди,
Вернись, назад травинку поклади! –
Нараз у хащах тріск гучний почувся:
Пузатенький Бобер колоду поволік...
Господар у той бік
Не обернувся! [11, с.19].

Начальницьке недбальство, головотяпство, відсталість, безгосподарність – предмет критичної уваги письменника у байках «Ведмідь на центрифугі», «Латка на гребельці», «Стригун і воли», «Намул», «Дурна сила», «Лічба».

Життєву основу для своїх творів М. Тищук брав безпосередньо з довколишньої дійсності, з власної трудової практики, зі спілкування з робітниками та інженерно-технічними працівниками заводу, заробляв на хліб насущний. Це проявилось у змалюванні характерних виробничих колізій, конфліктів, у своєрідних, алегоричних за своїм змістом, образах технічних явищ, технологічних процесів. На перший погляд, лише негативні риси людської натури розкриває байка «Кран і Самоскид». Але якщо уважно вдивитися в її неодноплановий підтекст, то знову ж таки можна, відчитати не тільки думки про економічне, господарське безголов'я, а й натяк на «керівну і надихаючу» силу радянського часу:

Є і в людей напарники не гірші:
Когось охоче «надихне»,
Сам тягне норму – і не більше –
І спини власної, не бійся, не звихне [11, с.21].

Здається, уже й не пригадуємо незчисленні партійні, профспілкові, комсомольські зібрання різного рівня, виробничі наради, збори активу, на яких присутніх годинами змушували слухати занудні доповіді-проповіді, написані провидцям закулісними авторами. А вони ж були неодмінною частиною суспільного буття. Про це – байка «Папуга і Шпак».

М. Тишук виявляв винахідливість у розкритті облудного характеру, фальшивої, антиестетичної природи зразків псевдомистецтва, твореного на засадах соцреалізму. Показовою в цьому плані є байка «Лисиця та Їжак».

Упоравши Рябенку в холодку,
Гуляла Лиска у ліску.
Аж зирк – Їжак вмовився на пеньку,
Малює Лиса на листку.
Їжаче, любий! Ой, яка палітра!..
Не жаль за неї і, півлітра!
Ти чудотворець! Ти поет!
Яка робота пречудова!
Розцілювать тебе готова...
Я певна – Лис вподобає портрет.
Шкода ... не вправлюся ніяк, –
Їй скрушно відказав Їжак, –
Карикатурку можна б і кінчати,
Та промахнувся я: вузька
Ця рамка для листка,
І ніде курку змалювати...
Лисиця з подиву аж задки поточилась.
Та враз на Їжака грозою напустилась:
Нещасний дикобраз!
Ти блекоти, чи що, наївся зранку?
Ось намалюю я тобі останній раз!
Гляди ж, малюй, та не виходь за рамку!
Лисиця ладна за портрет
Прийнять карикатурку,
А намалюй, як тягне курку,
То начувайся наперед [10, с.54-55].

В образі Їжака письменник показав заляканого тоталітарною владою митця, котрий не наважується говорити правду про її злочинні дії. Йдеться про художника, який малює портрет самовдоволеного служника режиму – хитрого крадія Лиса, але робить це так, що справжня сутність «героя» опиняється за межами картини. Їжак кривить душою і перед Лисицею, і перед самим собою: «... ніде курку змалювати...» В образі Лисиці передано сутність радянської цензури. Ласолюбна прислужниця влади, сама перед цим «Упоравши Рябенку в холодку», «на Їжака грозою напустилась: ... Гляди ж, малюй, та не виходь за рамку!» Радянська цензура з усіх сил намагалася бути пильною, часто перестраховувалася там, де загрози для влади, підризу підвалин режиму явно не було. Досить згадати, як вона перекривала дорогу до читача нині визнаним високохудожнім творам: «Собор» Олеся Гончара, «Мертва зона», «Родинне вогнище» Євгена Гуцала, «Мальви» Романа Іваничука, «Полтава» Романа Андрияшка, «Іван» Івана Чендея, «Турецький міст» Романа Федоріва, «Меч Арєя» Івана Білика, «Свято останнього

млива» Феодосія Рогового. За відступи від соцреалістичних канонів і приписів не-обґрунтованим критичним нападкам піддавалися «Гетьманівна! Василя Мисика, «Гранослов» Дмитра Павличка, «Набережна, 12» Валерія Шевчука, оповідання Григора Тютюнника, романи Бориса Харчука та ін.

За репресованим, а потім начебто реабілітованим М. Тищуком стежили. Твори неблагонадійного письменника відкладали у довгі шухляди. У 70-80-х роках три книжки його байок були видані у Києві та Львові. Але до спілки письменників поета не прийняли. Перестрахувалися. Однак серед виданого те, що можна було інкримінувати автору як антирадянщину все-таки не раз проворонили. Зокрема, в байці «Лисиця та Їжак» цензори недобачили образу рамки як нав'язуваних владою умови і способу ідеологічного, суспільного, художнього мислення, образу рамки як алегоричного втілення радянської дійсності.

Як уже мовилося, справжній зміст своїх творів М. Тишук уміло маскував. Малюючи картини суспільних аномалій, зловживань з боку влади, він так зміщував акценти, що його важко було запідозрити в антирадянських настроях. А проте критичні стріли із сатиричного лука в бік влади летіли. Ось байка «Трутень і Муха» [10, с.95]. На перший погляд, у ній йдеться лише про ординарних корисливих ледарів, пристосуванців і образ Трутня не виходить за межі усталеного образу суспільного паразита. У моралі зазначається, що розмова персонажів відбувається «за столиком в чайній, а не в саду». Як правило в чайних поповнював сили простий люд. Фокус уваги цензора таким чином зміщувався на окремі, одиничні явища несвідомого ставлення до завдань будівництва «нового» суспільства, про які дозволялося вести мову у тогочасних ЗМІ. Але ж у тексті є такі слова: «Ну, що ж, нехай од праці пропаду, А рій до слави приведу!». Хіба вони не є вираженням грубо афішованих «самовідданості, жертвовного служіння ідеї», за якими приховувалися корисливість, пристосуванство, фальшива віра в комуністичні ідеали лицемірних проводирів, ідеологічних трутнів радянських часів? Серед творів про паразитизм владної верхівки формозмістовою виразністю виділяється також байка «У супразі». Уже назвою автор натякає на підробну однотайність у діях учасників трудового процесу. Найповніше ж головний зміст, згідно з традицією, проявляється в моралі: «Є в штаті в нас такий: тягти не поспіша, А надихає, бісова душа! [9, с.24].

Щоб відвести очі цензури від прихованого змісту таких творів, оригінальну частину збірки «Страви і приправи» (після неї йдуть переклади і переспіви) автор завершує рядками:

Чи не Горпинині то звички,
У Критиканів, що охочі
На наші хиби невеличкі
Широко витріщати очі? [11, с.39].

Внаслідок «хиб невеличких», як відомо, розвалився, «союз нерушимий». Своїми байками письменник приховано провіщав саме таку його долю.

Пригнічуваний радянщиною, М. Тишук не ідеалізував порядки за її кордонами. Він писав про утиски простого люду, про соціальні проблеми, якими хворіє західний світ. Нерідко твори такого плану грішать схематизмом, лобовим мисленням, ідейною заданістю. Зокрема, це властиво байкам «Крокодилячі сльози», «Лис-посередник», «Павук на клумбі». Натрапляємо і на байки, в яких проявляється розпливчатість світогляду, спроби переконати у своїй лояльності до радянського режиму. У байці «Пацюки» імперія зла навіть постає в образі Корабля, котрому пророкують загибель, але він, як мовиться

у творі, «надійний курс тримає». Звичайно, такі тексти є вимушеною поступкою, свідомою даниною владі. Переживши ув'язнення, цензурні утиски, письменник одягав маску смирення, вірнопідданості. Остерігаючись лапиц охранки, застерігав від небезпеки інших:

Ні в якім разі
Не забувайтеся в екстазі,
Бо поки в світі є співці —
Знаходяться ловці [10, с.38].

В той же час не міг вгамувати в собі протестний настрій:

Ой, що ж то, Одуде, за мода,
якщо талант народжує погода?

Митець талановитий і чесний, М. Тишук добре розумів, що повноцінності літературному твору надає передовсім новий зміст. Тому, пильно приглядаючись до життя, намагався розгледіти і висвітлити раніше не проявлені його грані, нові суспільні явища, конфлікти, характери. В алегоричній формі він веде мову про фальсифікацію української історії («Два казкарі»), безпредметне забалакування суспільних проблем («Лічба»), прояви грубого тиску, безкультур'я в радянському стилі керівництва («Сила голосу»), підвійну мораль («Господар і Пес»), зловживання владою («Сіно»), духовну обмеженість («Синичка і Водяний Павук») та ін. Письменник сміливо розробляв нові теми, пов'язані з цивілізаційними змінами, науково-технічним прогресом. У цілій низці творів увагу зосереджено на формалізмі і заскорузлості у питаннях розвитку науки («Вітряк і Вихор»), «Ведмідь при центрифугі», «Рябко й електропастух», «Переможець», «Кран і Самоскид», «Дурна сила»).

Однією з особливостей розробки проблематики було використання в текстах нових наукових понять, термінів, назв машин, приладів тощо. Особливо часто вони зустрічаються в останніх за часом написання творах і є або іменами персонажів: Репродуктор, Кран, Самоскид, Електроплитка, Сумка синтетична; або виконують функції значимих художніх деталей: мотоцикл, мікрофон, центрифуга, електропастух, робот. Розширенню застосування такої лексики сприяла професійна діяльність автора.

Висновки. Незважаючи на складні проблеми в житті України за радянських часів, М. Тишук намагався сказати людям слово правди, плекав надії на українське відродження, всенародний рух до волі і справедливості. У кращих його творах, хоч і в прихованій формі, але знайшли оригінальне художнє висвітлення важливі аспекти буття суспільства та особистості в ту епоху, прояви згубного впливу на них з боку тоталітарного режиму, глибинні прагнення українства до соціального та національного визволення.

Сповідуючи традиції класичної байки, письменник наповнював свої твори новим змістом, вдаючись до зображення колізій, конфліктів, деформацій у внутрішньому світі людини того часу. Змістом алегорії ставали типові людські вади найдавнішого походження, а також «пророслі» з надр людської натури як наслідок тоталітарного впливу. У байках М. Тищука йдеться про прояви народженої соціальними умовами масової жорстокості, совківського кар'єризму, угодиництва, «стукацтва». Серед створених поетом образів окреме місце займають образи, в основі яких — явища, продуковані науково-технічним прогресом. З-поміж маси персонажів виділяються «герої», сутнісно пов'язані з останнім: Репродуктор, Кран, Самоскид, Електроплитка, Сумка синтетична та ін.

Образною функціональністю байкар наділяє технічні реалії новітнього часу такого штабу: мікрофон, мотоцикл, центрифуга, електропастих, робот та ін. Вони виконують роль художніх деталей, сприяють збагаченню алегоричних нюансів. Багато з них мають алюзивний характер, вказують на прихований зміст, що розкривається у роздумах про руйнацію підвалин суспільства і особистості в умовах тоталітаризму.

Список використаних джерел і літератури:

1. Годованець М.П. Поезії 1917-1920 рр. / упоряд., автор вступ. статті та приміток Ю.В. Телячий. Хмельницький: ПП Мельник А.А., 2008. 78 с.
2. Горбатюк В. Гостре слово тихої людини. *Південний Буг. Літературно-публіцистичний альманах*. Хмельницький, 2020. №5-6. С. 178-180.
3. Зуб І. Сатира і гумор. 60-90-ті роки. Історія української літератури ХХ століття: у 2 кн. Кн. 2. Друга половина ХХ ст. / за редакцією В.Г. Дончика. Київ: Либідь, 1998. 456 с.
4. Косматенко А. Шрапнеллю та шротом. *Сатиричним залпом. Сатира та гумор*. Київ: Молодь, 1973.
5. Красюк П. Серйозний трудивник «смішного» цеху. *Тишук М. «Підкована жаба»*. Львів: Каменяр, 1991. 158 с.
6. Огієнко І. До Сонця! Літературна Хмельниччина ХХ століття. Хмельницький: Поліграфіст, 2005. 607 с.
7. Сварник І. Талант, помножений на труд. *Тишук М. «Страви і приправи»*. Львів: Каменяр, 1982. 55 с.
8. Телячий Ю. «Народу рідному – усе!» Творча праця М.П. Годованця періоду Української революції 1917-1920 рр. *Годованець М.П. Поезії 1917-1920 рр.* Хмельницький: ПП Мельник А.А., 2008. С. 11-26.
9. Тишук М. Пес і мікрофон: Сатира і гумор. Київ: Рад. письменник, 1985. 63 с.
10. Тишук М. Підкована жаба: Байки та гуморески. Львів: Каменяр, 1991. 158 с.
11. Тишук М. Страви і приправи: Байки. Львів: Каменяр, 1982. 55 с.

References:

1. Hodovanets, M.P. (2008). Poezii 1917-1920 rr. / uporiad., avtor vstup. statiti ta prymytok Yu.V. Teliachyi. Khmelnytskyi: PP Melnyk A.A., 78. (In Ukr.).
2. Horbatiuk, V. (2020). Hostre slovo tykhoi liudyny. Pivdennyi Buh. Literaturno-publistsystychnyi almanakh. Khmelnytskyi, 5-6, 178-180. (In Ukr.).
3. Zub, I. (1998). Satyra i humor. 60-90-ti roky. Istoriia ukrainskoi literatury KhKh stolittia: U 2 kn. Kn. 2. Druha polovyna KhKh st. Za redaktsiieiu V.H. Donchyka. Kyiv: Lybid, 456. (In Ukr.).
4. Kosmatenko, A. (1973). Shrapnellu ta shrotom. Satyrychnym zalpom. Satyra ta humor. Kyiv: Molod. (In Ukr.).
5. Krasniuk, P. (1991). Seriozniy trudivnyk «smishnoho» tsekhu. U kn. Tyshchuk M. «Pidkovana zhaba». Lviv: Kameniar, 158. (In Ukr.).
6. Ohienko, I. (2005). Do Sontsia! Literaturna Khmelnychchyna KhKh stolittia. Khmelnytskyi: Polihrafist, 607. (In Ukr.).
7. Svarnyk, I. (1982). Talant, pomnozhenyi na trud. U kn. Tyshchuk M. «Stravy i prypravu». Lviv: Kameniar, 55. (In Ukr.).
8. Teliachyi, Yu. (2008). «Narodu ridnomu – use!» Tvorchy pratsia M.P. Hodovantsia periodu Ukrainkoi revoliutsii 1917-1920 rr. / Hodovanets M.P. Poezii 1917-1920 rr. Khmelnytskyi: PP Melnyk A.A., 11-26. (In Ukr.).
9. Tyshchuk, M. (1985). Pes i mikrofon: Satyra i humor. Kyiv: Rad. pysmennyk, 63. (In Ukr.).

10. Tyshchuk, M. (1991). *Pidkovana zhaba: Baiky ta humoresky*. Lviv: Kameniar, 158. (In Ukr.).
11. Tyshchuk, M. (1982). *Stravy i prypravy: Baiky*. Lviv: Kameniar, 55. (In Ukr.).

Valerii Shchhehelskyi

SATIRICAL PORTRAIT OF SOVIET REALITY IN THE WORKS OF MYKOLA TYSHCHUK

Literary and artistic process of the second half of the 20th century. In Ukraine was ambiguous and extremely colorful. Some of its aspects are still poorly covered or completely unnoticed. The satire and humor of that time have not yet received due attention of scientists. The figures of individual satirists and humorists of the «second rank» are still «in the shadows».

Changes in the social atmosphere of the 1960s and 1980s gave reason to hope for the liberation of Ukrainian satire and humor from the corridor of restrictions. The author of the article reveals the problematic and thematic features of the epic heritage of the Ukrainian writer of the second half of the 20th century. Mykola Tyshchuk. The main attention is focused on the content aspects of the works, the originality of the allegorism used in them.

It has been noticed that his works are characterized by meaningful allegorism, a subtle ability to conduct a hidden conversation with the reader about painful, life-threatening problems of the time. M. Tyshchuk tried to tell the people the word of truth, cherished hopes for Ukrainian revival, a national movement towards freedom and justice. In his best works, although in a hidden form, important aspects of the existence of society and the individual in that era, manifestations of the harmful influence on them by the totalitarian regime, and deep aspirations of Ukrainians for social and national liberation found original artistic coverage. Adhering to the traditions of the classical fable, the writer filled his works with new content, resorting to the depiction of collisions, conflicts, and deformations in the inner world of man at that time. M. Tyshchuk's fables deal with manifestations of mass cruelty born of social conditions, Sovkiv careerism, cronyism, «snapping».

Among the images created by the poet, a special place is occupied by images based on phenomena produced by scientific and technological progress. Among the mass of characters stand out «heroes» essentially related to the latter: Reproducer, Crane, Dump truck, Electric tile, Synthetic bag, etc.

Biker gives figurative functionality to the modern technical realities of such a headquarters: a microphone, a motorcycle, a centrifuge, an electric shepherd, a robot, etc. Many of them have an allusive character, they point to the hidden meaning that is revealed in the reflections on the destruction of the foundations of society and the individual under the conditions of totalitarianism.

Key words: Mykola Tyshchuk, writer, fable, allegory, content, form, image, totalitarianism.

Отримано: 4.11.2024 р.